

NOOTTIENVAIHTO SUOMEN JA BULGARIAN VÄLILLÄ KAHDENVÄLISEN SIJOITUSSUOJASOPIMUKSEN IRTISANOMISEKSI

EU-tuomioistuin antoi niin kutsutun Achmea-tuomion (C-284/16) 6.3.2018. Kyseessä oli Saksan liittovaltion ylimmän tuomioistuimen tekemä ennakkoratkaisupyyntö, jossa ratkaistavana oli kysymys siitä, onko Alankomaiden ja Slovakian välillä sovellettavaan, ennen toisen sopimusvaltion unioniin liittymistä tehtyyn kahdenväliseen investointisuojaosopimukseen sisältyvä välityslauseke Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) vastainen, kun otetaan huomioon, että välityslauseketta sovellettaisiin vasta unioniin liittymisen jälkeen.

Tuomioistuimen mukaan SEUT 267 ja SEUT 344 artiklaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä Alankomaiden ja Slovakian välillä tehtyyn investointisuojaosopimukseen sisältyvän välityslausekkeen kaltaiselle määräykselle, jonka mukaan jommankumman jäsenvaltion sijoittaja voi toiseen jäsenvaltioon tehtyjä investointeja koskevan riidan yhteydessä käynnistää viimeksi mainittua jäsenvaltiota vastaan menettelyn välimiesoikeudessa, jonka toimivalta tämän jäsenvaltion on hyväksyttävä.

Tämän seurauksena jäsenvaltiot antoivat 15.1 ja 16.1.2019 julistukset EU-tuomioistuimen Achmea-tuomion täytäntöönpanosta ja investointisuojusta EU:ssa, joissa ne mm. julistivat aikomuksensa päättää jäsenvaltioiden keskinäiset kahdenväliset investointisuojaosopimuksensa (nk. Intra-EU BIT-sopimuksensa). Vaikka EU-tuomioistuin ei Achmea-tuomiossaan ole ottanut sopimusten irtisanomiseen kantaa, valtioneuvosto on pitänyt perusteltuna muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa tehtyjen kahdenvälisten investointisuojaosopimusten irtisanomista. Julistusten osalta toimitettiin eduskuntaan E-kirjelmä ja jatkokirjelmä (E 68/2018 vp). Kaikkien Intra-EU BIT:ien päättäminen pyrittiin tekemään yhteisellä jäsenvaltioiden välisellä sopimuksella, mutta yhteisymmärrykseen kaikkien jäsenvaltioiden kesken ei päästy. Julistusten mahdollistaessa myös kahdenvälisesti irtisanomisista sopimisen, valtioneuvosto katsoo, että Suomen tulisi irtisanoa Intra-EU BIT-sopimuksensa kahdenvälisesti.

Suomella on ollut voimassa seuraavat kahdenväliset investointisuojaosopimukset: Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Bulgarian tasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 49-50/1999), Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Kroatian tasavallan hallituksen välillä sijoitusten vastavuoroisesta edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 91-92/2002), Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Latvian tasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojelusta (SopS 4-5/1993), Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Liettuan tasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 118-119/1992), Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Puolan tasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 27-28/1998), Sopimus Suomen tasavallan

hallituksen ja Romanian hallituksen välillä sijoitusten vastavuoroisesta edistämisestä ja suojelusta (SopS 120-121/1992), Suomen tasavallan hallituksen ja Tshekin ja Slovakian liittotasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojelusta (SopS 72-73/1991 ja 34/1994 sekä 37/1996), Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Slovenian tasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 36-37/2000), Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Unkarin kansantasavallan hallituksen välillä sijoitusten suojelusta (SopS 19-20/1989) ja Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Viron tasavallan hallituksen välillä sijoitusten edistämisestä ja suojelusta (SopS 103-104/1992).

Euroopan komissio on myös vaatinut, että kaikki jäsenvaltiot päättävät kyseiset sopimuksensa yhteisesti tai kahdenvälisesti. Muussa tapauksessa se käynnistää rikkomismenettelyt niitä vastaan EU-tuomioistuimessa. Suomi on vastaanottanut SEUT 258 artiklan mukaisen virallisen huomautuksen asiassa komissiolta 15.5.2020.

Sopimusten tarkoituksena on sijoitusten edistäminen ja tehtyjen sijoitusten suojaaminen. Sopimuspuolet muun muassa myöntävät alueellaan toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille oikeudenmukaisen kohtelun sekä täysimääräisen ja jatkuvan suojan. Sopimuksessa tarkoitettuja sijoituksia ei voi pakkolunastaa tai kansallistaa muuten kuin syrjimättömyyden pohjalta ja yleisen edun sitä edellyttäessä, asianmukaista korvausta vastaan. Mahdollisten riitaisuuksien varalta sopimuksessa on määräykset tuomioistuinmenettelystä ja kansainvälisestä välimiesmenettelystä.

Sopimuspuolten ollessa EU-jäsenvaltioita kyse on EU:n sisällä pitkälti EU:n perusvapauksien käyttämisestä. Näin ollen sijoituksia suojataan EU-oikeuden kautta ja jäsenvaltioiden tulee varmistaa tuomioistuintensa antama unionin oikeuden mukainen tehokas oikeussuoja. Lisäksi jäsenvaltiot ja EU komissio jatkavat EU:n sisäisiä keskusteluja varmistaakseen ja edelleen parantaakseen investointisuoja EU:ssa.

Koska sopimukset kuuluvat sisällöltään edellä kerrotusti EU:n yksinomaiseen toimivaltaan, niiden irtisanomisesta päättää valtioneuvosto PL 93 §:n 2 momentin ja VNOS 3 §:n 9 kohdan perusteella. Eduskunnan kanta sopimusten irtisanomiseen on hankittu toimittamalla eduskunnalle PL 96 §:n mukainen U-kirjelmä (U 3/2020 vp). Eduskunta yhtyi 23.4.2020 U-kirjelmässä esitettyyn valtioneuvoston kantaan.

Sopimukset on tarkoitus irtisanoa kunkin sopimuspuolen kanssa noottienvaihdolla tehtävällä sopimuksella. Samalla sovitaan päättyväksi myös ne sopimusmääräykset, jotka jatkaisivat sopimusmääräysten voimassaoloa suhteessa jo tehtyihin investointeihin tietyn määräajan sopimusten irtisanomisen jälkeen. Komissio katsoo tämän olevan välttämätöntä Achmea-tuomion myötä. Lisäksi EU-tuomioistuin on jo todennut jäsenvaltioiden kesken kahdenvälisen järjestelyn koskien välimiesmenettelyä unionin oikeuden vastaiseksi suojellakseen oman oikeusjärjestyksensä ensisijaisuutta, yhtenäisyyttä ja tehokkuutta EU-tuomioistuimen aiemmin toteamin tavoin (C-399/11). Jäsenvaltioiden kansallinen liikkumatila on tällaisessa tilanteessa huomattavan kapea. Näin ollen myös sopimusten voimassaoloa jatkavien määräysten sopimista päättyviksi voidaan pitää perusteluna.

Noottienvaihdon sisällöstä on jo sovittu Kroatian, Latvian, Liettuan, Puolan, Romanian, Slovakian tasavallan, Slovenian, Tshekin tasavallan, Unkarin sekä Viron kanssa. Romanian ja Slovakian

tasavallan osalta irtisanomiset astuivat voimaan 1.12.2020. Unkarin osalta irtisanominen astui voimaan 22.4.2021. Muiden osalta noottien vaihto on käynnissä.

Bulgarian osalta noottien vaihdon sisällöstä on nyt päästy yhteisymmärrykseen ja noottien vaihto voidaan aloittaa.

Noottienvaihto tulisi voimaan sopimuspuolen kanssa sovitulla tavalla, 30. päivänä siitä, kun molemmat osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen, että sopimuksen voimaantulon edellyttämät valtiosäännön mukaiset vaatimukset on täytetty.

Edellä olevan perusteella esitetään, että osastopäällikkö Ilkka-Pekka Similälle tai hänen estyneenä ollessaan apulaisosastopäällikkö Leena Gardemeisterille myönnettäisiin valtuudet sopia noottienvaihdolla kahdenvälisen sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta tehdyn sopimuksen irtisanomisesta Bulgarian hallituksen kanssa.